

Deltaprogramma | Waddengebied

Deltaprogramma 2012

Probleemanalyse

Waddengebied

PROBLEEMANALYSE DELTAPROGRAMMA WADDEN

Datum	10 augustus 2011
Status	Concept

Colofon

Deltaprogramma | Waddengebied

Ministerie van EL&I, directie Regionale Zaken
Postbus 30032, 9700 RM, Groningen

Contactpersoon

Kees van Es
Programmamanager
k.van.es@minlnv.nl

Inhoud

Colofon—2
Inhoud—3

1	Inleiding—5
2	Doel en ambitie—5
3	Hoofdpijnen huidig beleid—6
4	Veiligheidsopgave—6
4.1	Een opgave nu—6
4.2en een opgave in de toekomst—7
5	Strategieën—7
5.1	Huidige strategie en knikpunten—8
5.2	Mogelijke nieuwe strategieën—8
6	Aanpak 2011 – 2012—9

1 Inleiding

Het Deltaprogramma Waddengebied richt zich op de Waddenzee, de Waddeneilanden, de Eems-Dollard en de kustzones van Fryslân, Groningen en Noord-Holland welke grenzen aan de Waddenzee en de Eems-Dollard. In het Waddengebied, op de Waddeneilanden, in Noord-Nederland en de kop van Noord-Holland - wonen bijna 400.000 mensen. Vanwege haar unieke karakter en schoonheid bezoeken jaarlijks vele honderdduizenden toeristen het gebied. De Waddeneilanden en de Waddenzee zijn een natuurlijke buffer tussen de Noordzee en de vaste wal en zijn daarmee een belangrijke schakel in de veiligheid voor Noord-Nederland. Daarnaast is het Waddengebied een uniek natuurgebied. Niet alleen is het het grootste ononderbroken getijdengebied ter wereld, de dynamische en gevarieerde natuur biedt een habitat voor vele planten en dieren, waaronder vele miljoenen trekvogels die elk jaar het gebied bezoeken. De Waddenzee is in juni 2009 aangewezen als natuurlijk Werelderfgoed (Unesco World Heritage).

Het vaste land van Groningen en Fryslân wordt door bijna 170 kilometer waterkering (van Kornwerderzand tot de Duitse grens) beschermd tegen overstroming. Op de kop van Noord-Holland grenst ongeveer 30 kilometer waterkering aan het Waddengebied. De waterkeringen op de Waddeneilanden hebben een lengte van ruim 130 kilometer. Bij benadering is de helft hiervan "hard" (Waddenzeedijken) en de helft "zacht" (duinen grenzend aan de Noordzee). In de waterkeringen rondom het Waddengebied zijn meer dan 30 waterkerende kunstwerken (gemalen, sluizen, etc.) aanwezig. Ook de 32 kilometer lange Afsluitdijk met hierin twee spuicomplexen en twee schutsluiscomplexen grenst aan het Waddengebied.

2 Doel en ambitie

Het Deltaprogramma Waddengebied heeft de volgende doelen (zie plan van aanpak, 2010):

- het ontwikkelen van een integrale aanpak die de veiligheid van de kust van de Waddeneilanden en het vasteland moet waarborgen. Het is daarbij de insteek om waterveiligheid te integreren met de functies natuur, recreatie en met duurzame economische activiteiten.
- Het monitoren van ontwikkelingen in het Waddengebied en de effecten op het ecosysteem als gevolg van klimaatverandering.

Het Waddengebied heeft een unieke cultuurhistorische waarde, een uniek landschap en een waardevolle natuur. Het is de ambitie om daar waar veiligheidsmaatregelen nodig zijn, de belangen van natuur en economie mee te koppelen. In het plan van aanpak is aangegeven dat het Deltaprogramma Waddengebied wil zorgen voor duurzame waterveiligheid en tegelijkertijd kansen wil creëren voor een robuuste en veerkrachtige natuur en voor duurzaam menselijk gebruik: "*Waterveiligheid en*

natuur kunnen elkaar versterken: werken met de natuur is beter dan vechten ertegen".

3 Hoofdlijnen huidig beleid

In het Nationaal Waterplan (NWP) staat dat in het Waddengebied ingezet moet worden op het voorkomen van overstromingen door het in stand houden van dijken, duinen en kunstwerken (de primaire waterkeringen): *"De veiligheid van de bewoners van het waddengebied wordt gewaarborgd door een goede verdediging tegen de zee".* In het NWP staat daarnaast dat de Waddeneilanden ook op lange termijn beschermd moeten worden: *"Het bijzondere karakter van de Waddeneilanden maakt de bescherming daarvan waardevol. De eilanden moeten ook op langere termijn veilig en bewoonbaar blijven. Het rijk zal samen met provincies en gemeenten onderzoek doen naar de wijze waarop de bescherming van de Waddeneilanden in het nieuwe waterveiligheidsbeleid ook op de lange termijn geborgd blijft."*

De natuur is alom aanwezig in het Waddengebied en is een belangrijke randvoorwaarde bij het uitwerken van maatregelen voor de veiligheid. De bescherming van soorten en gebieden is wettelijk geregeld met de Flora- en Faunawet en de Natuurbeschermingswet. In februari 2008 zijn aanwijzingsbesluiten vastgelegd voor de Natura2000-gebieden Waddenzee, Noordzeekustzone en 6 duingebieden op de eilanden. In deze aanwijzingsbesluiten zijn de opgaven voor een aantal natuurlijke habitattypen en soorten vastgelegd. Voor de meeste habitattypen geldt behoud van oppervlakte en kwaliteit als doel maar in sommige gevallen geldt een verbetering van de kwaliteit als doel.

4 Veiligheidsopgave

4.1 Een opgave nu

De huidige opgave voor de veiligheid bestaat uit de set maatregelen die nodig zijn om de waterkeringen en kunstwerken te versterken zodat deze weer aan de vigerende veiligheidsnormen voldoen. Deze opgave volgt uit de tweede en derde toetsing op veiligheid (2006 en 2011).

Uit de tweede toetsing (2006) op veiligheid bleek dat voor veel keringen in het Waddengebied nog geen definitief veiligheidsoordeel kon worden gegeven. Voor de trajecten die niet aan de norm voldeden is het (tweede) hoogwater-beschermingsprogramma (HWBP) gestart. Dit HWBP2 omvatte eind 2010 in het Waddengebied nog 5 lopende projecten: de versterking van de Waddenzeedijken op Texel en Ameland, de verbetering van diverse bekledingen op de vastelands kust van Fryslân en – in Noord-Holland – de versterking van de Koegraszeedijk en de hoogwaterkering Den Oever. Daarnaast is de versterking van de Afsluitdijk en de

bijbehorende kunstwerken (twee schutsluizen en twee spuisluisen) in voorbereiding. Op de Afsluitdijk werkt Rijkswaterstaat hiernaast aan uitbreiding van de spuicapaciteit (ESA) en realisatie van twee vispassages (KRW maatregelen).

De resultaten van de derde toetsing op veiligheid van de waterkeringen in het Waddengebied zijn begin 2011 door provincies Groningen, Fryslân en Noord-Holland aan het Rijk gerapporteerd. Hieruit volgen een aantal nieuwe opgaven. Opvallend is dat het zowel op de vaste wal als op de Waddeneilanden vrijwel steeds gaat over het onvoldoende sterk zijn van de dijkbekledingen. In totaal voldoet na de formele vaststelling van de resultaten van de derde toetsing – naar verwachting – ongeveer 130 kilometer waterkering in het Waddengebied niet aan de vigerende wettelijke veiligheidsnorm.

4.2.....en een opgave in de toekomst

Naast de huidige opgave is er een extra opgave in de toekomst. Deze wordt mede bepaald door zeespiegelstijging, bodemdaling en de eventuele actualisering van de veiligheidsnormen. Veranderingen in het complexe morfologische systeem van het Waddengebied kunnen voor extra opgaven zorgen. Tot slot is de wijze van toetsing van de waterkeringen in ontwikkeling (waaronder de hydraulische randvoorwaarden in de Waddenzee). Ook dit heeft mogelijk invloed op de opgave. De uiteindelijke opgave vloeit voort uit het samenhangende veiligheidsprogramma dat samen met het Deltaprogramma Veiligheid zal worden ontwikkeld.

Om de toekomstige opgave goed in kaart te brengen – en om maatregelen en strategieën hierop te baseren – zijn betrouwbare voorspellingen nodig van de ontwikkelingen in het Waddengebied. In 2011 heeft Deltaprogramma Waddengebied quick scans uitgevoerd om beter inzicht te krijgen in de beschikbare kennis om de beleidsvragen in het Waddengebied rond waterveiligheid en klimaatadaptatie te kunnen beantwoorden. Tegelijkertijd hebben de quick scans duidelijk gemaakt welke kennis nog ontbreekt en dat – om de lange termijn vragen te kunnen beantwoorden – kennisontwikkeling en langlopende monitoring van de toestand van het Waddensysteem nodig is.

Buitendijkse gebieden

In het Waddengebied liggen buitendijkse gebieden van zeer verschillende aard: veerhavens en haventerreinen, kwelder- en natuurgebieden en – op de Waddeneilanden – bedrijventerreinen en (recreatie)woningen. Afhankelijk van hoogte en ligging staan de gebieden tijdens stormomstandigheden onder water. Voor natuurgebieden en kwelders is dit geen probleem en vaak gewenst. Maar in havens en bedrijventerreinen, bij veerdammen en in bewoonde gebieden veroorzaakt het hinder. Op dit moment is dit geen veiligheidsprobleem, maar als de zeespiegel stijgt kan dit veranderen.

5 Strategieën

5.1 Huidige strategie en knikpunten

Door het voorkomen van overstromingen (preventie) met een stelsel van waterkeringen (dijken, duinen, kunstwerken) is de veiligheid in het Waddengebied geborgd. De waterkeringen worden onderhouden en voldoende sterk en hoog gehouden. De zandige delen van de kust worden met suppleties onderhouden.

Om te kunnen beoordelen of deze huidige strategie ook op langere termijn voortgezet kan (en moet) worden, dient onderzocht te worden of er knikpunten zijn die het voortzetten van de huidige strategie ongewenst of onhaalbaar maakt.

Waterkeringen

Het is de verwachting dat de komende twee a drie decennia het Waddensysteem zich mee kan ontwikkelen met de zeespiegelstijging. De veiligheid kan worden geborgd en de natuur en gebruiksfuncties in het Waddengebied kunnen in min of meer ongewijzigde vorm blijven bestaan. Bij de huidige strategie is het nodig om de waterkeringen verder te versterken en te verhogen omdat de bodem blijft dalen en de zeespiegel stijgt. Met de huidige inzichten lijkt dit goed mogelijk en kan de huidige strategie voorlopig voortgezet worden. Dit heeft mogelijk wel gevolgen voor het ruimtegebruik rondom de waterkeringen.

Zandige eilandkusten en buitendelta's

Op de Waddeneilanden wordt een groot deel van de kustlijn gehandhaafd met zandsuppleties. Hiermee is (indirect) de stabiliteit van de primaire waterkering - die in veel gevallen op enige afstand van de zeereep ligt - geborgd. Sinds 2001 worden bij de zandsuppleties in de kustzone ook zandverliezen naar dieper water gecompenseerd. De huidige suppletiehoeveelheden langs de kust zijn echter onvoldoende om het gehele kustfundament en de Waddenzee volledig met de zeespiegel mee te laten groeien. Het is onzeker waar (en of) de zandtekorten zich op termijn zullen manifesteren in veiligheidsproblemen. Zo is bekend dat de voordelta's in omvang afnemen, maar wat de effecten op de lange termijn veiligheid precies zijn (en wanneer deze optreden) is nog niet (voldoende) duidelijk. Extra suppleties zijn een mogelijk een oplossing.

Kwelders, platen en geulen

De ligging van kwelders, platen en geulen in de Waddenzee beïnvloeden de belastingen op de waterkeringen. Om de toekomstige opgave en mogelijke toekomstige strategieën te kunnen bepalen is het nodig om te kunnen voorspellen hoe deze zich ontwikkelen. Op dit moment lijken de platen en kwelders in voldoende mate mee te groeien met de zeespiegel. Het is niet met zekerheid te stellen dat dit ook op lange termijn zo blijft. Op een aantal locaties in het Waddengebied liggen geulen op relatief korte afstand van de waterkering. Als deze geulen zich verder naar de waterkering verplaatsen bedreigen deze mogelijk de stabiliteit van de waterkering. Het is niet onwaarschijnlijk dat het gedrag van geulen verandert als gevolg van zeespiegelstijging en hieruit volgende veranderingen in het systeem.

5.2 Mogelijke nieuwe strategieën

Voorop staat dat het in het Waddengebied veilig moet blijven. Echter, in een natuurgebied met het kaliber van de Waddenzee moet het belang van de natuur in

elke strategie geborgd zijn. Vanuit de ambitie om naast duurzame waterveiligheid kansen te willen creëren voor een robuuste en veerkrachtige natuur en voor duurzaam menselijk gebruik, zullen alternatieve strategieën moeten worden ontwikkeld die:

- anticiperen op de toekomstige (lange termijn) veiligheidsopgave
- bijdragen aan regionale of nationale ambities
- meer gebruik maken van natuurlijke processen
- gebruik maken van de dynamiek van het systeem zelf en zo toekomstige opgaven voorkomen
- eventuele gevolgschade beperken
- betaalbaar zijn (gunstige kosten-baten verhouding)

Het Deltaprogramma Wadden heeft nog geen overzicht van mogelijke strategieën. Deze worden in 2011 en 2012 uitgewerkt. Daarbij komen onder andere de volgende elementen in beeld: golfbelasting beperkende concepten, meerlaagsveiligheid, aangepast bouwen, innovatieve waterkeringen en mogelijke strategieën die bijdragen aan het vermogen van het Waddensysteem om mee te groeien met de zeespiegel.

6 Aanpak 2011 – 2012

Het Deltaprogramma Waddengebied zal in 2011 en 2012 verder werken aan het beter in kaart brengen van de toekomstige veiligheidsopgaven en mogelijke veiligheidsstrategieën verkennen. Daarnaast wordt een onderzoeksprogramma uitgewerkt om de benodigde systeemkennis verder te ontwikkelen. Hierbij hoort ook het opzetten van de noodzakelijke monitoring.

Deltaprogramma | Waddengebied

Het Deltaprogramma is een nationaal programma. Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hierin samen met inbreng van de maatschappelijke organisaties. Het doel is om Nederland ook voor de volgende generaties te beschermen tegen hoogwater en te zorgen voor voldoende zoetwater.

Het Deltaprogramma kent negen deelprogramma's:

- Veiligheid
- Zoetwater
- Nieuwbouw en herstructurering
- Rijnmond-Drechtsteden
- Zuidwestelijke Delta
- IJsselmeergebied
- Rivieren
- Kust
- Waddengebied

Het Deltaprogramma staat onder regie van de deltacommissaris, regeringscommissaris voor het Deltaprogramma.

www.rijksoverheid.nl/deltaprogramma

Dit is een uitgave van:

Deltaprogramma Waddengebied

September 2011